

พันธกิจสื่อมวลชนท้องถิ่นเพื่อสร้าง ประชาสังคม

วาทกรรมกมล เอี่ยมวิวัฒน์กิจ¹

บทนำ

ขณะนี้ในแวดวงของนักคิด นักวิชาการ สื่อมวลชน รวมถึงนักปกครองต่างก็กล่าวถึงการพัฒนาประเทศไทย โดยการเน้นและให้ความสำคัญกับ “ประชาสังคม” (civil society) ซึ่งความหมายโดยง่าย ๆ ก็คือ สังคมที่มีพื้นฐานการรวมตัวกันอย่างเข้มแข็งของประชาชนเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ประชาชนเป็นกลุ่มที่มีส่วนร่วมและมีพลังในการผลักดันทางการเมือง การปกครองประเทศ รวมทั้งเป็นส่วนสำคัญในการส่งเสริมการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย

อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติแล้วแนวความคิดดังกล่าวยังคงดำเนินไปอย่างเชื่องช้า รวมทั้งขาดแบบแผนที่จะเปลี่ยนแปลงสังคมไทยให้ก้าวไปถึง ณ จุดนั้นได้ ซึ่งสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่ต้องตระหนักและยอมรับกัน เพื่อจะนำพาให้สังคมไทยเป็น “ประชาสังคม” ให้ได้ก็คือความสำคัญของข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนทุกระดับชั้นจะต้องมีโอกาส

ในการรับรู้และสื่อสารอย่างถ้วนทั่ว

การพัฒนาประเทศ หมายถึง การเปลี่ยนแปลงทางสังคม การที่จะให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้จำเป็นต้องมีการให้ข่าวสาร ให้การศึกษา จูงใจประชาชน ข่าวสารต้องไม่เพียงแต่ไหลไปสู่ประชาชน แต่ต้องไหลออกจากประชาชนด้วย ทั้งนี้จะได้ทราบความต้องการของประชาชน และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจที่เกี่ยวกับการพัฒนา (เสถียร เขยประทับ, 2538 : 297) แต่สภาพของการไหลของข้อมูลข่าวสารและความรู้ในปัจจุบันยังคงเป็นไปแบบทิศทางเดียว ทั้งในลักษณะของการไหลจากผู้ปกครองสู่ประชาชน และการไหลจากสื่อมวลชนไปสู่ประชาชน โดยโอกาสของประชาชนในการจะเป็นต้นทางการไหลของข้อมูลข่าวสารนั้นยังคงมีน้อยเต็มที เมื่อเป็นเช่นนี้ ท้องถิ่นและชุมชนชนบทจะสามารถดำรงอยู่อย่างมีบทบาทและการพัฒนาตนเองมากขึ้นได้อย่างไร

¹ อาจารย์ประจำโครงการจัดตั้งคณะวิทยาการสื่อสาร มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

สื่อมวลชนท้องถิ่น : บทบาทเพื่อท้องถิ่น

สิ่งหนึ่งที่น่าจะเป็นความคาดหวังที่ไม่เกินจริงนักสำหรับการเสริมสร้างและสนับสนุนให้ประชาชนในท้องถิ่นชนบทมีโอกาสในการสื่อสารดังกล่าวก็คือ สื่อมวลชนส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่มีอยู่กว่า 10 ฉบับในภาคใต้ และในทางวิชาการแล้วหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นก็ได้ถูกกล่าวถึงไว้อย่างน่าสนใจ โดยสุภา ศิริมานนท์ (2525 : 373-385) ซึ่งเป็นครุคนสำคัญของวิชาการหนังสือพิมพ์ในประเทศไทยกล่าวว่า หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น (provincial newspaper) นั้น แม้ว่าจะเป็นองค์กรหนังสือพิมพ์ในครรลงเดียวกับหนังสือพิมพ์ระดับชาติ (national newspaper) แต่ก็มีความแตกต่างกันมากแตกต่างทั้งทางลักษณะ ทั้งจุดมุ่งหมาย ทั้งขนาดของกิจการ ทั้งมรรควิธีของการดำเนินงาน แต่ในความแตกต่างนั้นมิใช่ปัญหาของความใหญ่หรือเล็ก เพราะความสำคัญไม่ได้อยู่ที่ขนาด แต่ความแตกต่างที่สำคัญคือกรณีเกี่ยวกับ "บทบาท" นั่นคือ บทบาทพิเศษเฉพาะสำหรับหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นซึ่งอยู่ที่ว่า หนังสือพิมพ์ของท้องถิ่นใดก็ควรจะใช้สังคมแห่งท้องถิ่นนั้น เช่น หนังสือพิมพ์ของขอนแก่นก็ควรจะได้เกาะแน่นอยู่กับเจตนาที่จะรับใช้สังคมของประชาชนในขอนแก่น หนังสือพิมพ์ของปัตตานีก็ควรจะได้เกาะแน่นอยู่กับ

การทำหน้าที่แบบสื่อเพื่อประชาสังคมนี้ยังจะช่วยกระตุ้นให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนและประชาชนซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากการทำงานของสื่อประเภทนี้มีความใกล้ชิดกับประชาชน

เจตนาที่จะรับใช้สังคมประชาชนในปัตตานี เป็นต้น

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า หนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนท้องถิ่นนั้น มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อบทบาทของการพัฒนาท้องถิ่น หากในทางปฏิบัติแล้วยังคงถูกละเลย ทั้งการละเลยที่เกิดขึ้นเนื่องจากตัวสื่อมวลชนเองที่หลงลืมในการกระทำหน้าที่นี้ และการละเลยจากสาธารณชนหรือผู้รับสารในการบริโภคสื่อมวลชนระดับนี้

ปัจจัยความใกล้ชิดประชาชนในชนบทของสื่อมวลชนส่วนท้องถิ่นน่าจะทำให้เป็นโอกาสอันดีในการที่จะเข้ามาเป็นสื่อหรือปากเสียงของประชาชนกลุ่มนี้ได้ในระดับหนึ่ง เพื่อให้เสียงที่สะท้อนผ่านสื่อมวลชนเหล่านี้ดังก้องไปถึงผู้มีบทบาทในการดูแลปกครองท้องถิ่น รวมไปถึงจะสะท้อนไป

หนังสือพิมพ์ท้องถิ่น รางวัลช่วยเหลือเยี่ยม และข่าวชมเชย สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย พ.ศ. 2541





ดีจิตอล จีเอสเอ็ม 2 วัตต์
แรงชัดทุกที่ ครอบคลุมไทย ครอบคลุมทั่วโลก

ปีที่ 2 ฉบับที่ 82 ข่าว สาร-เชิงลึก และเวทีความคิด วันที่ 14 - 20 มิถุนายน 2542 10 บาท

แย่งเก้าอี้อบต.เข้มข้น

ส.ส.-ส.ว.ประลองกำลังยกแรก

บรรยากาศหาเสียงอบต.สุดคึกคัก พบว่าที่สมาชิกชุดใหม่ปรับภาพการเมืองใหม่กันอย่างเข้มข้น เหยาะรบบางแห่งให้เงินกันถึงหลักล้าน ขณะที่ทั้งส.ส.และส.ว.ต่างเริ่ม

อบต.ที่มีทีมสมัครกันอย่างเข้มข้นในจังหวัดสงขลา

อบต.	ชื่อทีมสมัคร	หัวหน้าทีม
บางรูปอ่าว	โปลงไฟ	นส. มาละเดชา

หน้าแล้ว และประชาชนที่ชัดเจนเช่นกันว่าต้องการจะเลือกให้ใครนั่งบริหารอบต.ของตนเอง แทนที่จะเลือกเฉพาะตัวแทนโดยไม่รู้ว่า

สู่รัฐบาลได้ในที่สุด และนอกจากสื่อมวลชนท้องถิ่นจะต้องทำหน้าที่หลักในการเผยแพร่และเป็นเวทีแห่งข้อมูลข่าวสารแล้ว เอนก นาคะบุตร (2541 : 80-81) ผู้อำนวยการกองทุนพัฒนาสังคม ธนาคารออมสิน อดีตบุคลากรคนสำคัญของวงการนักพัฒนาเอกชนที่มุ่งเน้นการสร้างความสำเร็จของชุมชนท้องถิ่น กล่าวว่า สื่อมวลชนจะต้องช่วยทำให้เกิดเวทีในการพูดคุยเพื่อให้เกิดความตื่นตัวในท้องถิ่น รวมทั้งทำให้เกิดเวทีร่วมคิดร่วมทำประโยชน์ เพื่อให้มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมซึ่งอาจเป็นธุรกิจของชุมชน แล้วสื่อท้องถิ่นก็เข้าไปทำงานหยิบฉวยความสำเร็จของเขาออกมารายงานสู่สาธารณะ ขณะเดียวกันก็ต้องจับตาดูข้อผิดพลาดของเขาด้วย เช่น มีการคอร์รัปชันเกิดขึ้นหรือไม่ สิ่งเหล่านี้จะก่อให้เกิดสิ่งที่เรียกว่า "จิตวิญญาณท้องถิ่น" เพื่อร่วมดูแลท้องถิ่นของตนเอง

ด้วยความตระหนักถึงบทบาทและอิทธิพลของสื่อมวลชนที่มีต่อสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในสังคมประชาธิปไตยเช่นนี้ สื่อมวลชนจึงไม่อาจทำหน้าที่ได้เพียงแค่การเน้นการรับฟังเพียงแค่นั้นมีชื่อเสียง นักการเมือง ข้าราชการ หรือนักธุรกิจเท่านั้น แต่สื่อมวลชนจะต้องหันมาฟังด้วยว่าประชาชนคิดอย่างไร ต้องการอะไร และอะไรเป็นปัญหาสำหรับเขา นั่นคือ การให้ประชาชนธรรมดาทั่วๆ ไป เป็น "แหล่งข่าว" ด้วย เพื่อทำให้เกิดสังคมที่มีส่วนร่วมจากประชาชนทุกระดับชั้น

ปัญหาประการหนึ่งที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่ง

ศาสตราจารย์นายแพทย์ประเวศ วะสี (2541) ได้กล่าวไว้ก็คือ สังคมไทยกำลังมีปัญหาที่เรียกว่า วิกฤตการณ์ทางสังคม ซึ่งเป็นปัญหาในทุกๆ ด้านทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุสำคัญประการหนึ่งก็คือสังคมไทยโดยเฉพาะอย่างยิ่งรัฐบาล สถาบันการศึกษารวมทั้งสื่อมวลชนนั้นได้ทอดทิ้งชุมชนท้องถิ่นมาเป็นเวลานานกว่า 100 ปี ทำให้ปัญหาทุกอย่างที่เกิดขึ้นได้รับการแก้ไขอย่างไม่ถูกต้อง ทำให้ชุมชนท้องถิ่นถูกละทิ้งอยู่เบื้องหลัง ขณะที่การพัฒนาเมืองได้ดำเนินไปอยู่ตลอดเวลา

สื่อเพื่อประชาสังคม : พันธกิจเพื่อท้องถิ่นและชุมชน

สื่อมวลชนจะกลับไปหาและทำความเข้าใจกับชุมชนได้อย่างไรบ้าง แนวคิดสำหรับการให้สื่อมวลชนกลับไปหาสังคมซึ่งเป็นลักษณะการนำเสนอข่าวที่อิงกับชุมชนเป็นหลักนั้นในต่างประเทศโดยองค์กรที่ชื่อว่า Pew Center เรียกว่า Civic Journalism ซึ่งนักวิชาการไทยใช้คำว่า "สื่อเพื่อประชาสังคม" ถือเป็นแนวคิดใหม่ที่เข้ามาในแวดวงการสื่อสารมวลชนของไทย อย่างไรก็ตาม การปฏิบัติงานของสื่อมวลชนที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับแนวความคิดนี้ก็ได้มีปรากฏให้เห็นอยู่บ้างสำหรับสื่อมวลชนไทยแต่ยังไม่ได้เป็นการนำเสนอในลักษณะที่เรียกว่า "กระแสดังกล่าว" เท่านั้น สื่อเพื่อประชาสังคม หรือ civic journalism เป็นรูปแบบใหม่ของสื่อที่พยายามสร้างประโยชน์ให้กับผู้รับสารมากขึ้นโดยให้ผู้รับสารเข้ามามีบทบาทในการสื่อสารมากขึ้น

หน้า 4 หน้า 14 - 20 ตุลาคม 2542



หน้าเรื่องใหม่ที่อบต.

ฉบับนี้เป็นฉบับพิเศษ จะไม่ปรากฏการแก้ไข...
 เป็นที่รักและหวงแหน กับ 4 ปีที่...
 ...
 ...
 ...



เรื่องของคุณ

บุษย์ ทัศนะ
bukhorse@malcity.com

เรื่องของคุณด้วย

**ผมคิดว่า
ผู้นำประเภทนี้
เป็นผู้นำที่เคยชิน
กับการครอบงำชาวบ้าน
ในด้านต่างๆ
ผูกขาดความคิดของชาวบ้าน
ชาวบ้านไม่กล้าแสดงออก
ไม่กล้าโต้แย้ง
โดยไม่จำเป็น**

ขณะที่ผู้ดำรงตำแหน่งระดับสูงไม่เอ่ยถึงผลประโยชน์ของชาวบ้าน...
 ...
 ...

แทนที่จะเป็นเพียงผู้ดูหรือผู้รับโดยไม่มีปฏิริยาตอบสนอง เช่นที่ผ่านมาโดยพื้นฐานที่สำคัญของสื่อเพื่อประชาสังคมนั้น เน้นการฟังเสียงของประชาชน และใช้สิ่งนี้มาเป็นเรื่องราว ในการนำเสนอ ซึ่งจะสามารถช่วยแก้ปัญหาของสังคมและ เป็นการเพิ่มพลังให้แก่ คนที่อยู่ในสถานะอ่อนด้อยในสังคม (Schaffer, 1998)

กล่าวโดยสรุป สื่อเพื่อประชาสังคมนั้นเป็นแนวทาง ที่พยายามปรับเปลี่ยนทัศนคติต่อความหมายของข่าว การ คัดเลือกข่าว และรูปแบบการสื่อข่าวของผู้ประกอบวิชาชีพ สื่อมวลชนเป็นสำคัญ นั่นคือ จากทัศนคติต่อความเป็นข่าว โดยความเคยชินของผู้ปฏิบัติหน้าที่ในปัจจุบันที่ให้ความสำคัญเพียงแค่ว่าเป็น เรื่องของเหตุการณ์ผิดปกติหรือเรื่อง ความขัดแย้ง มาเป็นการให้ความสำคัญกับเหตุการณ์ปกติที่ เป็นความเห็นพ้องร่วมกันเท่าๆ กับเรื่องของความขัดแย้ง ขณะเดียวกันก็ให้ความสำคัญกับเรื่องความสำเร็จเท่าๆ เรื่องที่ล้มเหลวด้วย นั่นคือ แนวทางของสื่อเพื่อประชาสังคม ขณะที่รูปแบบการสื่อข่าว นั้น นอกจากจะให้ความสำคัญกับการรายงานข่าวแบบสดๆ ร้อนๆ อิงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น และรายงานตามคำพูด (quotations) ของบุคคลสำคัญ เป็นหลักแล้ว สื่อเพื่อประชาสังคมยังจะต้องติดตามประเด็น ข่าวที่เกี่ยวข้องกับผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ด้วย นอกจากนี้ ต้อง มีการนำเสนออย่างต่อเนื่องเพื่อติดตามพัฒนาการของ เหตุการณ์หรือเรื่องราวที่เกิดขึ้น มิใช่เมื่อเหตุการณ์ผ่านไป

แล้วกระแสข่าวก็เบาบางลง ทั้งนี้ เนื่องจากผลกระทบหรือ ผลพวงจากเหตุการณ์นั้นยังคงดำเนินอยู่

การเป็นสื่อเพื่อประชาสังคมนี้ อาจเปรียบเทียบได้ กับสื่อในทฤษฎีว่าด้วยบทบาทของสื่อมวลชนทฤษฎีหนึ่ง นั่นคือ ทฤษฎีสื่อแห่งประชาชนในระบอบประชาธิปไตย (democratic participant media theory) ซึ่งอยู่ใน กลุ่มทฤษฎีความรับผิดชอบต่อสังคม (social responsibility theory) ที่มีลักษณะบางอย่างของทฤษฎีการสื่อสาร เพื่อการพัฒนา (development communication theory) รวมอยู่ด้วย ทฤษฎีนี้มุ่งสนับสนุนส่งเสริมให้ประชาชนทุกระดับ เข้ามามีส่วนร่วมอย่างจริงจังในทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม โดยสื่อมวลชนต้องเปลี่ยนปรัชญา ทำที และ โครงสร้างให้สอดคล้องกัน สื่อมวลชนจะต้องไม่ตกอยู่ ภายใต้อาณาเขตความกดดันทางเศรษฐกิจและการตลาด หรือ ความใหญ่โตสลับซับซ้อนของระบบราชการ ทฤษฎีนี้เน้นว่า สื่อมวลชนควรจะลงมาใกล้ชิดประชาชนผู้รับสารและเปิด โอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารไม่ว่าทางใดก็ตาม หนึ่ง เพื่อวัตถุประสงค์ที่จะตอบสนองความต้องการและ ผลประโยชน์ของ "ผู้ใช้สื่อ" สื่อมวลชนในที่นี้ไม่จำเป็นต้อง ใหญ่โต ราคาแพง รูปแบบสวยงามหรูหรา แต่ควรมีขนาดเล็ก ราคาถูก รูปแบบประหยัด และมีจำนวนหลากหลาย มี ลักษณะเด่นในการมุ่งท้องถิ่นขนาดเล็ก กลุ่มผลประโยชน์ ขนาดเล็กหรือชนกลุ่มน้อยให้ได้รับข่าวสารที่จำเป็นและมี

พหุคูณ

วันที่ 14 - 20 ตุลาคม 2542

บทความ

หน้า 5

ทำโพลอย่างไรจึงจะไม่ผิดพลาดข้อ 4 โดยไม่เจตนา

บทความนี้เป็น การนำเสนอความคิดเห็น เพื่อ วิชาการประโยชน์ของผู้บริโภคสื่อ (ซึ่งรวมทั้งตัว ผู้เขียนด้วย) ไม่ได้รับข้อมูล ข่าวสารครบถ้วนในเรื่อง "ผลโพลที่ปรึกษาไทย- มาเลเซีย..." ที่ได้นำเสนอใน หนังสือพิมพ์ไทยโพสต์ฉบับที่ ๑๐ วันที่ ๖ มี.ค. ๒๕๔๒ โดยขอเน้นให้เห็นถึงวิธีการสุ่มตัวอย่างที่ถูกต้องตามหลักวิชาการสถิติ และป็นวิธีที่พึงยึดคิดเห็น จากทุกท่านด้วยความมีเกียรติ การที่โพลจะเป็นที่ น่าเชื่อถือหรือไม่ขึ้น ประการสำคัญคือกลุ่มตัวอย่างที่นำมาพิจารณาแทนเป็นตัวแทน



กัลยาณี ธรรมธัชพงศ์
ประธานกรรมการศึกษา
อย่างไรที่วากุ่มสำรวจไม่
เพี้ยนผล
กลุ่มตัวอย่างของ
โพลที่ปรึกษาไทย-มาเลเซีย
ได้มาโดยวิธีการแบบไม่สุ่ม
ซึ่งแสดงได้จากการเก็บ
ตัวอย่างดังนี้



เมื่อกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดขึ้น
ไม่เป็นตัวแทนของกลุ่มประชากรชาวสงขลาเสียแล้ว
อีกทั้งรายงานก็มิได้ระบุความเชื่อมั่นและความคลาดเคลื่อนไว้

ได้ระบุความเชื่อมั่นและ ความคลาดเคลื่อนไว้ จึง ไม่มีความจำเป็นใดๆ ที่จะ วิเคราะห์ผลการศึกษาในราย ละราย ผลการศึกษาที่ได้ จึงน่าจะเป็นเพียงการสำรวจ เพื่อผู้ศึกษาต้องการใช้เอง และไม่ควรถือเป็นข้อมูลรูป เพื่อการอ้างอิงใดๆ ที่สิ้น ชาติที่จะอ้างในการ นำเสนอข้อมูลที่มีผลกระทบ ต่อประชาชนจำนวนมากต่อ สภากรรมการนั้น จำเป็นอย่างยิ่ง ที่จะต้องมีความถูกต้อง ตามหลักวิชา เพื่อคุณภาพ ของข้อมูล เพราะนอกจาก จะทำให้ผู้ศึกษามองเห็นข้อ ขาดความน่าเชื่อถือแล้ว ความเข้าใจผิดที่บด บิ่นต่อสาธารณะ "โกลร"

สิทธิตอบโต้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางสื่อมวลชน (ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี, 2541)

แนวความคิดเกี่ยวกับสื่อทั้งสองลักษณะนี้ เริ่มต้นด้วยความตระหนักที่ว่าสื่อมวลชนเป็นผู้มีบทบาทที่สำคัญในการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยสื่อมวลชนสามารถสร้างและสนับสนุนให้ชุมชนมีศักยภาพในการแก้ปัญหาของตนเองได้ด้วยตนเอง ทั้งนี้ การทำหน้าที่แบบสื่อเพื่อประชาสังคมนี้ยังจะช่วยกระตุ้นให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างสื่อมวลชนและประชาชน ซึ่งเกิดขึ้นเนื่องจากการทำงานของสื่อประเภทนี้มีความใกล้ชิดกับประชาชน โดยได้รับข้อมูลข่าวสารที่จะนำเสนอจากประชาชนโดยตรง ซึ่งในลักษณะนี้ สื่อมวลชนไม่ใช่ผู้ที่กำหนดวาระข่าวสาร (agenda setter) หรือกำหนดความคิดของประชาชนอีกต่อไป แต่สื่อมวลชนจะเป็นผู้ที่ต้องรับฟังว่าประชาชนต้องการให้สื่อนำเสนออะไร และในกรณีของการนำเสนอข่าวที่มีความขัดแย้งหรือเป็นปัญหาความเดือดร้อนของประชาชน เช่น ปัญหามลพิษทางอากาศที่เกิดจากโรงงานอุตสาหกรรมในชุมชน หรือกรณีปัญหาความขัดแย้งในการใช้ทรัพยากรน้ำและมลพิษที่เกิดขึ้นระหว่างชาวนาข้าวและชาวนากุ้ง การนำเสนอข่าวในลักษณะนี้ย่อมสมควรไม่ใช่เพียงการนำเสนอความคิดเห็นของสองฝ่ายที่เกี่ยวข้องในข่าวเท่านั้น แต่การนำเสนอข่าวแบบใหม่จะต้องเสนอข่าวอย่างหลากหลายทุกแง่มุม ซึ่งหมายรวมถึงความคิดเห็นของนักวิชาการ หรือผู้ที่มีความคิดเห็นอย่างเป็นกลาง เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาและ

นำเสนอแนะแนวทางที่สามารถปฏิบัติได้ด้วย

สื่อมวลชนไทย : สื่อเพื่อประชาสังคม

สำหรับในเมืองไทย ดังได้กล่าวแล้วว่าการนำเสนอข่าวในรูปแบบของสื่อเพื่อประชาสังคมได้มีขึ้นบ้างแล้ว เช่น กรณีสื่อโทรทัศน์หลายสถานีได้ริเริ่มรายการข่าวที่ให้ความสำคัญกับการนำเสนอเสียงร้องเรียนของประชาชนและนำไปสู่การแก้ปัญหาของภาครัฐ เช่น ช่วงข่าวช่วยชาวบ้านของสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 หรือ ช่วงทุกข์ชาวบ้านของสถานีโทรทัศน์ไอทีวี เป็นต้น หากการนำเสนอยังเป็นในลักษณะของ "เกร็ดข่าว" ซึ่งเป็นรูปแบบการนำเสนอข่าวอย่างไม่เป็นทางการ มากกว่าการรายงานข่าวอย่างเป็นทางการ หรือการนำเสนอประเด็นข่าวบางประเด็นของสื่อหนังสือพิมพ์ เช่น กรณีข่าวความขัดแย้งของชาวประมงพื้นบ้านและเรือประมงปลาทูกระดกที่จังหวัดสงขลาที่ไม่ได้เน้นเฉพาะเหตุการณ์ประท้วง หรือปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้น หากพยายามนำเสนอสาเหตุและที่มาของปัญหารวมทั้งความเดือดร้อนของผู้ประกอบอาชีพทั้งที่เป็นประมงพื้นบ้านและประมงปลาทูกระดก โดยการนำเสนอข่าวเหล่านี้ของหนังสือพิมพ์บางฉบับได้ให้ความสำคัญกับความคิดเห็นและความเดือดร้อนของประชาชนเป็นที่ตั้ง และร่วมกระตุ้นเรียกร้องให้รัฐบาลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาคลี่คลายและหาทางออกให้กับความเดือดร้อนเหล่านี้

ไพศาล ศรีจรัสจรรยา (2541) อดีตบรรณาธิการ

หน้า 14

เกร็ด
กรรณิกา/กวีปวงษ์ธรรม

วันที่ 14 - 20 พฤษภาคม 2542

นิตยสาร 'แลได้' ได้รางวัลยอดเยี่ยม สิบปีตีแผ่ปัญหาคนจน-สิ่งแวดล้อม

นิตยสารแลได้ได้รับรางวัลดีเด่นทางด้านสิ่งแวดล้อมประจำปี 2542 เมฆสิบปี ท่ามกลางความเป็นสื่อคนจนตีแผ่เหยื่อของการพัฒนาทุกรูปแบบ และยึดยึดเจตนาอันดีต่อไป แม้จะตีแผ่ไว้ในแง่มุมเชิงลบและการยอมรับจากผู้อ่าน 5 มิถุนายนที่ผ่านมา ซึ่งเป็นวันสิ่งแวดล้อมโลกที่โรงแรมเอเชีย ธรรมชาติของแวดวงสื่อมวลชนได้มอบเกียรติบัตรประจำปี 2542 ให้กับบุคคลและองค์กร และโครงการต่างๆ ที่มีผลงานทางด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในหลายสาขา ซึ่งนิตยสารแลได้ ได้รับรางวัลนี้ด้วย 2 นายอัครา แก้วพุ่ม



ร้านค้าโตนฯ ผิดพลาด

เมื่อเร็วๆ นี้ สถานีอนามัย ต.ทุ่งสำเภา อ.หาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ซึ่งเปิดดำเนินการมานานแล้ว มีร้านค้าโตนฯ ซึ่งอยู่ในพื้นที่ มีเรื่องการค้าขายของผิดกฎหมาย เช่น อาหารสัตว์ที่ปนเปื้อนยาพิษ บ้านหนูแฉ่ ต.ทุ่งสำเภา ผู้เข้าร่วมประมาณ 60 คน ประกอบด้วยตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้านกลุ่มสตรีและผู้ประกอบการในเขตพื้นที่ของหมู่บ้านด้วย

ของหมู่บ้านด้วย ยกตัวอย่างร้านค้าโตนฯ ซึ่งเปิดดำเนินการมานานแล้ว มีร้านค้าโตนฯ ซึ่งอยู่ในพื้นที่ มีเรื่องการค้าขายของผิดกฎหมาย เช่น อาหารสัตว์ที่ปนเปื้อนยาพิษ บ้านหนูแฉ่ ต.ทุ่งสำเภา ผู้เข้าร่วมประมาณ 60 คน ประกอบด้วยตัวแทนอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้านกลุ่มสตรีและผู้ประกอบการในเขตพื้นที่ของหมู่บ้านด้วย

การเข้ามาเป็นที่ฟังให้แก่ชุมชนและเพื่อเป็นปากเป็นเสียงให้แก่ผู้ไม่มีพลังเรียกร้องในชุมชนชนบท จึงน่าจะเป็นบทบาทสำคัญของสื่อมวลชน และหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในยุคที่แนวทาง "ประชาสังคม" เป็นหนึ่งในทางออกสำคัญ

หนังสือพิมพ์บางกอกโพสต์กล่าวว่า สื่อเพื่อประชาสังคมนี้ไม่ใช่เรื่องใหม่ เพียงแต่นำไปใช้อย่างไม่เป็นระบบ และยังถือว่าเป็นเพียงกระแสเฉพาะเรื่อง ดังนั้นต้องพยายามทำให้เป็นกระแสในระดับชาติและผลักดันให้การรายงานข่าวลักษณะนี้เกิดขึ้นอย่างเป็นประเพณีปฏิบัติ (traditional practice) เพื่อสร้างให้เป็นทางเลือกที่หลากหลายของการนำเสนอข่าว และสามารถถ่วงดุลกันได้กับการนำเสนอข่าวแบบดั้งเดิมที่ให้ความสำคัญกับแหล่งข่าวที่มีชื่อเสียงหรือนักการเมืองเป็นหลัก

พันธกิจสื่อมวลชนท้องถิ่น : สร้างสรรค์และสานต่อ
 ทั้งนี้ การที่จะสามารถสร้างแนวปฏิบัติของสื่อเพื่อประชาสังคมให้ได้เป็นลำดับแรกนั้น น่าจะเริ่มกันจาก

หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นก่อน เนื่องจากโดยเนื้อหาของสื่อประเภทนี้ให้ความสำคัญกับท้องถิ่นและมีความใกล้ชิดกับชุมชนอยู่แล้วทั้งในเรื่องของคุณภาพชีวิต การพัฒนา หรือสิ่งแวดล้อม รวมทั้งอาชญากรรมต่างๆ ดังนั้น จึงอาจเริ่มต้นได้ง่ายกว่าหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนในระดับชาติ เนื่องจากสื่อมวลชนประเภทนี้ยังคงเน้นการให้ความสำคัญกับสิ่งที่ป็นระดับนโยบายส่วนกลาง ซึ่งหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่จะกล่าวถึงเรื่องการเมือง หรือเศรษฐกิจระดับชาติ โดยการนำเสนอในรูปแบบเดิมตามความเคยชิน นั่นคือ ให้ความสำคัญกับประเด็นความขัดแย้งของฝ่ายต่างๆ ซึ่งเรียกว่าเป็นการรายงานข่าวลักษณะ "ตีปิงปอง" นั่นคือ มีปัญหาเป็นลูกปิงปองแล้วได้กลับไปกลับมาระหว่างคู่กรณี (ไพศาล ศรีจรัสจรรยา, 2541)

เป็นไปได้หรือไม่ที่หนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนท้องถิ่นของเราจะพาดตนเองและแนวทางการปฏิบัติงานให้หลุดพ้นมาจากการนำเสนอข่าวลักษณะ "ตีปิงปอง" ของกระแสสื่อมวลชนในส่วนกลางให้ได้ เพราะปัญหาต่างๆ ที่รุมเร้าชุมชนท้องถิ่นของเรากำลังถูกละเลยโดยสื่อมวลชนจากส่วนกลางที่เน้นการนำเสนอเรื่องความขัดแย้งทางการเมืองเป็นหลัก การเข้ามาเป็นที่ฟังให้แก่ชุมชนและเพื่อเป็นปากเป็นเสียงให้แก่ผู้ไม่มีพลังเรียกร้องในชุมชนชนบท (voice of the voiceless) จึงน่าจะเป็นบทบาทสำคัญของสื่อมวลชน และหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในยุคที่แนวทาง "ประชาสังคม"



เป็นหนึ่งในทางออกสำคัญสำหรับปัญหาทุกด้านของประเทศ เป็นไปได้หรือไม่ที่นอกจากหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นจะนำเสนอข่าวเกี่ยวกับโครงการก่อสร้างท่อก๊าซตามโครงการร่วมไทยมาเลเซีย ที่อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา โดยการเปิดโอกาสให้เจ้าของโครงการคือการปิโตรเลียมแห่งประเทศไทยชี้แจงผลประโยชน์นานัปการของโครงการต่อสาธารณชนแล้วยังจะเปิดโอกาสให้ชุมชนในพื้นที่อำเภอจะนะซึ่งเป็นผู้อาศัยอยู่ในพื้นที่โครงการได้มีส่วนร่วมในการสื่อสารความคิดเห็น ความวิตกกังวลต่อภัยอันตรายที่จะตามมาจากรโครงการหรือผลกระทบที่จะเกิดต่อวิถีชีวิตและอาชีพประมงชายฝั่งของเขาด้วย เป็นต้น

หนังสือพิมพ์และสื่อมวลชนท้องถิ่นอื่นๆ มีความพร้อมแล้วหรือยังสำหรับพันธกิจใหม่ "สื่อเพื่อประชาสังคม" ที่นอกจากจะเพื่อสร้างพลังและความเข้มแข็งให้กับชุมชนแล้วยังจะเอื้อให้เกิดพลังสร้างสรรค์และความเข้มแข็งให้กับองค์กรสื่อในท้องถิ่นได้อีกทางหนึ่งด้วยเช่นกัน การรวมกลุ่มพูดคุยระดมความคิดเห็นในเรื่องนี้ จึงน่าจะเป็นวิธีการรวมพลังอย่างหนึ่งของผู้ประกอบการวิชาชีพสื่อมวลชนในท้องถิ่นภาคใต้ เพื่อหาแนวทางร่วมกันในการผลักดันให้เกิดพลังในการปฏิบัติพันธกิจนี้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป ขณะเดียวกัน

องค์กรสื่อมวลชนท้องถิ่นบางแห่งที่ได้นำร่องพันธกิจนี้ไปบ้างแล้วก็จะเป็นผู้ถ่ายทอดประสบการณ์ทั้งความสำเร็จและล้มเหลวที่ดีสำหรับการเริ่มต้นขององค์กรอื่นๆ ได้

อีกทางหนึ่งสำหรับการเตรียมความพร้อมเพื่อเสริมศักยภาพแห่งการสร้างสรรค์ชุมชนของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นรวมทั้งช่วยกันโอบประคองให้หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นที่พร้อมอยู่แล้วสำหรับพันธกิจสำคัญนี้ ได้ก้าวเดินต่อไปและสร้างสรรค์บทบาทหน้าที่อย่างเต็มศักยภาพของตนเองนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกฝ่ายทั้งที่เป็นสถาบันวิชาการ หน่วยงานของรัฐ องค์กรประชาชนและองค์กรวิชาชีพหนังสือพิมพ์เองจะต้องร่วมแรงร่วมใจและแสวงหาโอกาสร่วมกันในการที่จะระดมความคิดและหาแนวทางการปฏิบัติเพื่อให้สื่อมวลชนในท้องถิ่นภาคใต้ก้าวไปยัง ณ จุดนั้นให้ได้ ทั้งนี้ นอกเหนือจากการร่วมแรงร่วมใจเพื่อระดมความคิดดังกล่าวจะเป็นการส่งเสริมให้เกิด "ประชาสังคม" ในชุมชนท้องถิ่นแล้วยังจะช่วยสร้างให้เกิด "ประชาสังคมของกลุ่มวิชาชีพ" และการรวมกลุ่มของภาคส่วนต่างๆ ในสังคมนั้น คือ สถาบันสื่อมวลชน สถาบันรัฐ และสถาบันวิชาการ เพื่อสร้างสรรค์และนำเสนอแนวทางปฏิบัติแก่สังคมได้อีกทางหนึ่งด้วย

เอกสารอ้างอิง

- Jan Schaffer. 1998. "Civic Journalism : Trend of the 21th Century Newspaper", เอกสารประกอบการสัมมนาผู้สอนวิชาการหนังสือพิมพ์ เรื่อง การปฏิรูปสื่อมวลชน. (เอกสารอัดสำเนา)
- ชวรงค์ ลิมป์ปัทมปาณี. 2541. "บทบาทสื่อมวลชนกับการพัฒนาความเป็นประชาสังคม", เอกสารประกอบการสัมมนาผู้สอนวิชาการหนังสือพิมพ์ เรื่อง การปฏิรูปสื่อมวลชน. (เอกสารอัดสำเนา)
- ประเวศ วะสี. 2541. "จริยธรรมหนังสือพิมพ์และกาวปฏิรูปสื่อมวลชน", ปาฐกถานำในการสัมมนาผู้สอนวิชาการหนังสือพิมพ์ เรื่อง การปฏิรูปสื่อมวลชน. (เอกสารอัดสำเนา)
- ไพศาล ศรีจรูญสรธา. 2541. "แนวโน้มสื่อเพื่อประชาสังคมในสังคมไทย", อภิปรายในการสัมมนาผู้สอนวิชาการหนังสือพิมพ์ เรื่อง การปฏิรูปสื่อมวลชน. (เอกสารอัดสำเนา)
- สุภา ศิริमानนท์. 2525. "บทบาทของหนังสือพิมพ์ท้องถิ่นในการพัฒนาท้องถิ่น", ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการทำหนังสือพิมพ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์และทำปกเจริญผล.
- เสถียร เขยประทีป. 2538. สื่อมวลชนกับการพัฒนาประเทศ : เน้นเฉพาะประเทศไทย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เอนก นกตะขุบุตร. 2541. "หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง", คู่มือนักข่าวหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น รายงานการสัมมนาเชิงปฏิบัติการสำหรับนักข่าวหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น เพื่อเสริมสร้างทักษะและศักยภาพในการพิมพ์วัฒนธรรมชุมชนให้เข้มแข็ง. กรุงเทพฯ : สมาคมนักข่าวแห่งประเทศไทย.